

Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 09.01.2024

Kabul Tarihi: 22.02.2024

Yayın Tarihi: 30.06.2024

Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi, 2024, 4(1): 64-72

Research Article

Received Date: 09.01.2024

Accepted Date: 22.02.2024

Published Date: 30.06.2024

DOI Number: 10.59902/yazit.1417020

HALK İNANIŞINDA BÜYÜ VE TEDAVİ USULÜ OLARAK MUSKANIN TARİHİ SEYRİ ÜZERİNE İNCELEME*

A Study on the Historical Course of the Amulet as a Method of Magic and Therapeutic in Folk Belief

Veysel SARI*

Hasan Ali ŞAHİN*

ÖZ

Muska, günümüzde boyna asılan üçgen şekilde katlanmış veya insanların üzerinde taşıdığı yazılı kâğıt şeklinde olabilmektedir. İnsanların muska uygulamasına önem göstermelerinin birçok farklı nedeni bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri gizemli olan şeylere merak duymak, karşılaşılan bazı zorluklarda çözüm bulamamak, insanların bu konularda birbirine anlattıkları, etkilendikleri birçok gerçek dışı konular olabilmektedir. Ancak önemli nedenlerinden biride, kişinin inandığı şeylere dokunma, görme gibi duyu organlarıyla algılama isteğindedir. Bilinçli olarak hazırladıkları muskalar genellikle tedavi amaçlı olarak bir hastalıktan korunmak amacıyla kullanılmaktadır. Muskanın ilk kullanımlarına Sümerler gibi bu günkü Mezopotamya bölgesinde yaşamış eski kavimlerden tutun ki Kuzey Afrika'da yaşamış olan Eski Mısır kavimlerinde de rastlanmaktadır. Muskaların metalden yapılmış ya da deriyle sarılmış kılıflara konulan şekillerine rastlamak mümkündür. Geçmişten günümüze yaygın bir halk inancı ve uygulaması olan muska kimi zamanda büyü gibi kötü amaçlar için kullanılmıştır. Bazı toplumlarda dini bir kisveye büründüğü ve dini inançların izin verdiği bir uygulama şeklini aldığı da görülmüştür. Bu araştırmamızda muskanın tarihi seyri ve uygulama alanları hakkında bilgi vermeye çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: muska, tedavi, büyü, halk inancı, din

ABSTRACT

The amulet can be folded into a triangle that hangs on the neck today, or it can be in the form of written paper that people carry on it. It is generally used for therapeutic purposes and to prevent a disease. The first uses of the amulet can be found among the ancient tribes that lived in today's Mesopotamia, such as the Sumerians, and also in the Ancient Egyptians who lived in North Africa. It is possible to come across forms of amulets that are made of metal or placed in sheaths wrapped in leather. The amulet, which has been a common folk belief and practice from past to present, has sometimes been used for evil purposes such as magic. It has also been seen that in some societies it takes on a religious guise and takes the form of

* Bu makale Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan *Halk Kültüründe Muskanın Geçmişten Günümüze Yorumlanış Biçimleri* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı, Kayseri-Türkiye. E-posta: vs.sari66@gmail.com. ORCID: 0000-0003-2993-0669.

* Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kayseri-Türkiye. E-posta: hasansahin@erciyes.edu.tr. ORCID: 0000-0001-7391-7598.

a practice allowed by religious beliefs. In this research, we will try to give information about the historical course of the amulet and its application areas.

Keywords: amulet, cure, magic, folk faith, religion

Giriş

İnsanoğlu var olduğu andan itibaren karşılaştığı problemler ya da hayatını düzene sokmak adına çeşitli yollar aramış ve gerek bilimsel verilerden gerekse bilimsel açıdan tatmin olamadığı durumlarda, metafizik alanda kendine czmler ve cevaplar aramıştır. Eski uygarlıklardan günümüze kadar çeşitli tedavi usulleri uygulandığı bilinmektedir. Yine aynı Şekilde büyü ve büyüye dair uygulamaların da eskiden olduğu gibi hala rağbet gördüğü bilinmektedir. Muska aslında tedavi ve büyü uygulamalarında bir araç Şeklinde dşnlmştr diyebiliriz. İnsanların ruh hallerinin bir takım i ya da dış gler sebebiyle etkilendiği bilinmektedir. Maddesel olarak insanı huzursuz eden başka bir ifadeyle rahatsız eden hastalandıran faktörlerin tedavisini yine maddesel alanda buldukları tedavi Şekilleriyle czmeye çalışmıştır. Fiziksel ve biyolojik anlamda uygulanan bu maddi unsurlu tedavilerden cevap alnamayınca madde üstü yani ruhani anlamda tedavi arayışlarına tevessül edilmiştir. By konusunda da insanları hastalandırmak, kontrol etmek, itaat ettirmek vb. gibi konularda etkilemek adına muska araç olarak kullanılmıştır.

Muska

Muska kelimesi sözlükte yazılı Őey anlamına gelen ’ نُسْخَةٌ ’ “nüsha” Arapça kökenli bir kelimedir. Türkçe nüsha anlamında kullandığımız yazılı olan Őey anlamında kullanılmaktadır (Demirci, 2006: 265-267). Muska Latince ’de ise “amule-tum” Şeklinde ifade edilmektedir (rnek, 2017: 48). Orta Asya Türk Kültüründe ise muska anlamında “Dua” sözcüğü Azerbaycan’da, bitiv-tılsım sözcüğüyle Başkur-distan bölgesinde kullanılmaktadır. Yine Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan’da tumar szcği muska ve tılsım anlamında kullanıldığı bilinmektedir (Yeşil, 2015: 53). Büyü ve büyücülük, genellikle devlerin, iblislerin, meleklerin ve zararlı tanrıların defedilmesi ve etkisiz hale getirilmesi, özel suç olarak kabul edilen eylemlerin etkilerinin geçersiz kılınması, öngörülen olayların etkilerinin etkisiz hale getirilmesi, cinsel gücün artırılması ve bir aşığın sevgi ve iltifatlarının sevdiğine ynlen-dirilmesi, düşmanların kötülüğünden korunma amaçlarıyla kullanılmıştır (Chevalier & Gheerbrant, 2009: 254-255). Şifa araçlarından biri olarak muska, üzerine çizilen işaretler ve yazılarla genellikle kara güçleri ve iblisleri defetmek ve onların büyülü güçlerini etkisiz hale getirmek için kullanılmıştır.

Babil, Sümer, Akad, İlam ve Hurri dillerinde sihir ve tılsımlar genellikle karmaşık, gizli, bazen de dolambaçlı bir görünüme sahiptir görülmektedir, açık ve mükemmel korunan bazı yazıların ise evlere, hastanın boynuna ve hastanın bulunduğu odaya asıldığı da görülmektedir. Bu da tılsımların, Őifacılık için açık, büyücülük için ise gizli yapıldığına işaret etmektedir. En eski büyü ve tılsım yazıtlarının

MÖ 2400 yılına kadar uzandığı bilinmektedir. Bu tılsımlar genellikle yılan ve akrep ısırıklarından korunma, bir çocuğun doğumuna yardım etme gibi amaçlara hizmet etmek üzere kullanılmıştır (Eliade, 2013: 168). Bu da büyücülüğün, tılsım ve muska gibi araçlarla çok eski çağlardan itibaren miras alındığını ve tutarlı bir şekilde sürdürüldüğünü göstermektedir. Eliade (2013)'a göre, dört tür tılsım bulunmaktadır. Bunlardan ilki büyücünün doğrudan ve yüz yüze devlere sihirli sözler söylediği tılsımlardır. İkinci tür tılsımlar, iblisler, melekler ve periler tarafından dövülmüş ve büyülenmiş olanlar için kâğıda yazılan tılsımlardır. Üçüncü olarak yılan ve akrepler gibi eve yuva yapmasından hatta şehri basmasından korkulan hayvanlar için evlerin üzerine asılmak üzere yazılan tılsımlardır. Son olarak ise kişinin tüm kötülük, kem söz, demon ve ona benzer zararlıların def'i için insanların üzerinde taşınması için yazılan ve kıyafetin içine dikilen muska olarak bilinen yazılardır.

Muska, genellikle insanın üzerinde taşıdığı ve kötülükleri, hastalıkları veya büyüyü önlemek için kullanılan bir objedir. Yazıt bilmeyen topluluklarda, kutsal kitaplardan alınan ifadeler, kutsal cümleler, tanrı, peygamber, aziz ve evliya isimleri, büyülü formüller, kâğıt, deri, teneke, bakır, gümüş, altın üzerine yazılıp nazarlık olarak kullanılır. Türkiye'de, bu objelere muska denir ve genellikle üçgen şeklinde olurlar. Anadolu'da yaygın olarak görülen tılsım ve nazarlık şeklinde de kullanılan muskalar insanoğlunun var olduğu her dönemde görülmüştür. Mısırdaki bulunan muskalar koruyucu muskalar şeklinde hazırlanmış ilk muska örnekleridir diyebiliriz (Eker, 2000: 47-54). Mezopotamya'da doğaüstü güçleri olduğuna inanılan tılsımlar ve muskalar kullanıldığı da bilinmektedir. Eski Mezopotamya'da yaşıyan halklarda muskanın kötü ruhları kovduğuna ve insanlar için iyi şans getirdiğine inanmışlardır. Günümüzde de halen kullanılan nazar değmesini engellediğine ve insanı hastalıktan koruduğuna inanılan göz şeklindeki muskalara rastlanmıştır. Göz şeklindeki objeler Mezopotamya'da kuvvetli bir tılsım olarak düşünölmüştür (Black & Green, 2003: 90). Tılsım dediğimiz bu muska tarzı objeleri insanlar boyunlarına takıp gezdirdikleri gibi yaşadıkları hanelerde de çeşitli yerlere koymuşlardır. Tılsımların insan yapımı olabileceği gibi taş, maden ve ahşap gibi doğadan hazır olarak elde edilen maddelere çeşitli anlamlar yüklenerek de oluşturulmuştur. Gümünüzdeki üçgen şeklinde hazırlanmış muskaları ve onlara yüklenen anlamı çağrıştırmaktadır. Mezopotamya'da el işçiliğiyle hazırlanmış tılsımlı olduğuna inanılan çeşitli objelerin, insan ve hayvan şeklinde yapılmış heykellerin muska olarak kullanıldığı bilinmektedir. (Çığ, 2012: 195). Örneğin; Resim 1' de görüldüğü üzere Pazuzu tılsımı Lamaştu'dan korunmak üzere ve boyuna takılacak şekilde el işçiliğiyle hazırlanmış bir heykelciktir. Lamaştu hamile ya da emzikli kadınlara musallat olan bir cin olarak tasvir edilmiştir. Bu tasvir günümüzde halk arasında al basması dediğimiz gebe kadınlara görünerek onları hastalandıran hatta öldüren, bebeklerine zarar veren al karısı inanişına benzemektedir (Yalçın, 2011: 52). Nasıl ki Lamaştu'ya karşı Pazuzu tılsımı kullanılmaktaysa, günümüzde de bazı Anadolu köylerinde lohusa kadınların yanında al bezi dediğimiz kırmızı

kumaş bulundurma adeti vardır. Aslında Anadolu'daki al karısı inancı Orta Asya Şaman kültüründen gelen etkilerle şekillenmiştir diyebiliriz. Burada Eski Mezopotamya inanışları ile günümüzdeki bir inanın benzerlik yönüne dikkat çekmek istedik. Al karısı diğer adıyla al basması inancı bugünkü anlamıyla Eski Türk inanışlarında da kadınlara lohusalıkta sıkıntı veren, çocukları kaçıran, öldüren dişil bir figürdür (Demren, 2018: 10). Lamaştı halk arasında bir kadın ve diş dev veya Tanrıça olarak bilinmekte ve zararlı Tanrıçaların veya şeytani devlerin ve güçlerin lideri olarak kabul edilmektedir. Bu tanrıça, tanrı "An"ın kızı olarak kabul edilir ve bu tanrıça, köyün istekleri ve amaçları doğrultusunda Şeytan'ın meleğini yetiştirmiştir. Lamaştı'nun asıl hedefleri yeni doğan bebekler veya henüz doğmamış çocuklar olduğuna inanılmaktadır. Çocuğun ana rahminde doğup süttten kesilip ölmesi ve ayrıca yeni doğan bebeklerin ölümü bu tanrıçaya bağlanmıştır. Bu nedenle, kötü tanrıça, çocuk doğuran bir kadının boynuna asılan "Pazuzu" tılsımıyla uzaklaştırılmaya çalışıldığı bilgisi literatürde yer almaktadır. Bununla birlikte, "Pazuzu", genellikle rüzgâr ve kuraklık tanrısı olarak kabul edilen ve aynı zamanda tanrıça Lamaştı'yu korkutan ve kovan bir tanrıdır. Bu tanrının, kuşun kanatları ve ayakları, aslanın yüzü ve vücudu, insanın başı ve yılanın penisine benzer bir görüntüsü vardır. "Pazuzu" tılsımının taş veya metal bir başı genellikle kadınların doğum sırasında boynuna asılırdı ve bu tılsım, kötü tanrıça Lamaştı'yu korkutmak ve yeni doğan bebeği korumak için kullanımına ilişkin kayıtlara rastlanmıştır (Muscarella, 2011: 57).

Görsel 1. Lamaştı'dan korunmak için hazırlanmış Pazuzu tılsımı (URL-5).

Eski Türklerin muska ve tılsımların kullanma alışkanlığı ve bunların her türlü felaket ve zorluklardan koruyacağı inancı oldukça geniş çaplı olarak görülmektedir. Bu ve benzeri gelenekler bugün hala devam etmektedir. Ayrıca, büyü bir eylemi engellemek veya etkisini nötralize etmek için yapılan kurşun dökme uygulaması da Şamanizm'le ilişkili olarak günümüzde kullanılmaya devam eden bir uygulama olarak görülmektedir. Yine kurşun dökme de şifa ve korunma amaçlı yapılan bir tedavi yöntemidir diyebiliriz (Polat, 2020: 11-14). Günümüzde büyü yapma veya yapılan büyüü bozma amacıyla, insanlar genellikle din adamlarına

başvurulduğu da bilinmektedir. Bu din adamları, dua okuyup üfleyerek, ip bağlayarak, muska yazarak vb. yöntemlerle büyü yaparlar ve aslında onlar, esasen şamanın kalıntılarını İslam inancı ile bütünleştirilmiş olmasına da birer kanıt sunmaktadırlar (Çıblak, 2004: 113-125). Bunun dışında, Anadolu'da "cindar" olarak bilinen ve kişinin bedenine girdiğine inanılan cinleri kovma veya onun kontrolündeki cinlerle gelecek ve gizli bilgileri keşfetme yeteneği olan kişilerin de yardımcı ruhlarını çağırarak hastadan kötü ruhları çıkarmaya çalışan veya gelecek hakkında bilgi edinmeye çalışan şamanlardan farkı olmadığı izlenimini doğurmaktadır.

Hititlerde de mavi renkli ve yuvarlak biçimde taşların göz değmesi dediğimiz kötü bakışlardan korunmak üzere kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca kötülüğe karşı da çeşitli hayvan şekilleriyle yapılmış özellikle köpek şeklinde tılsımların olduğu da bilinmektedir (Başol, 2014: 37). Yine Eski Mısır inancında da Bes isminde bir tanrının nazarlık ve amulet şeklinde kolyesi yapıldı. Bes denilen, cüce diyebileceğimiz boyutta tasavvur edilmiş, tanrının haneleri koruduğuna inanılırdı. Eski Mısırda insanlar Bes şeklinde dövmeler yaptırır ya da küçük heykelcikleri vücutlarında taşırlardı. Bu şekilde Bes amuletlerinin yani muskalarının kendilerini kötülüklerden koruduğuna inanılırdı. Özellikle doğum olaylarında ebeveynler Bes dövmesini Tanrıların büyüğü şeklinde düşünür ve yaptırırlardı (İreç, 2021: 95). Mısırlılar evlerindeki çocuklarının mutluluğunu dahi örneğin gülücük atmalarını bile Bes'e bağlarlardı. Ev halkı huzurlu ve sağlıklı yaşamak için evlerinde Bes heykelcikleri bulundurulardı (URL-6).

Görsel 2. Tanrı Bes Amuleti (URL-4)

Türklerde de İslam'dan önce muskayı andıran kolye şeklinde kurt dişi ya da çeşitli hayvanlara ait tırnak gibi kötülüklerden koruduğuna inanılan objeler kullanıldığı bilinmektedir. Yapılan araştırmalarda Hun mezarlarından çıkarılan malzemelerde, muska inancıyla alakalı olarak kullanıldığı düşünülen, koç heykelleri ve koç boynuzlarına rastlanmıştır (Öcalan, 2010: 122). Eski Türklerde yaygın kullanılan bu tarz eşyalar yeni doğan çocukları cinlerden ve nazardan korumak amaçlı efsunlanırdılar. Dahası Kazak ve Kırgız Türkleri atlarının boynuna onları koruduğuna inandıkları boncuk ve muska asarları (Tanyu, 1992: 503-504). Anadolu'nun

bazı yörelerinde hala atların alınlarına ya da boyunlarına nazardan koruması adına iğde, nazar boncuğu ve muskalar takıldığı bilinmektedir. Yine günümüzde uygulanan kurşun dökme geleneğine de "Kurt Kuyu" adı ile Başkurtlarda rastlanıldığı bilinmektedir. Hastanın ruhunu esir aldığını düşündükleri kötü ruhları temizleyip hastaları iyileştirmek adına Başkurtlar kurşun dökmek gibi bir uygulama ve inanç geliştirmişlerdi (Araz, 1995: 178).

Semavi dinlerin yaşadığı coğrafyada da muska ve tılsım yaygın olarak kullanılmıştır. Örneğin Hristiyanların taktığı haç işareti ile Müslümanların taktığı cevşenler de buna örnek olarak gösterilebilir. Yine Yahudi inancında da yedi kollu şamdan amuletleri ve üzerine Davut Yıldızı işlenmiş kolye kullanımları da yaygındır. Yahudilikte muskanın orta çağlarda yaygınlaştığı bilinmektedir. Tevratın bir bölümü olarak devam eden Mezmurların koruyucu olduğuna inanılır. Orta çağlara ait Şimuş Tehillim adındaki bir eserin 67. Mezmur ilahisinin, günümüzde telli sazlarla hala söylenir, yedi kollu şamdan şeklinde yazılıp kötülüklerden korunmak amacıyla muska şeklinde boyna takılmasını öğütlediği bilinmektedir (URL-2). İslam'da benzer şekilde Kuran ayetlerinden ya da ayetlerin içinde alıntılanan cümleler kullanılarak üçgen şeklinde hazırlanan muskaların korunmak amaçlı takıldığı bilinmektedir. Aslında İslam'ın ilk yıllarında cahiliye adetlerinden kaynaklanmış şirk içeren ifadeler bulunan muska karşısında sert tavırlar sergilenmiştir. Tedavi amaçlı ya da faydalı olacağına inanılan muskalar ise onay alır hale gelmiştir. Bazı hadislerde şifa maksatıyla yapılan rukye ve muskaların onaylandığı da bilinmektedir (URL-1).

Görsel 3. Üçgen şeklinde hazırlanmış boyna takılan muska (URL-3).

Sonuç

Eski çağlardan beri insanoğlu doğaüstü güçlerin olduğunu kabul etmiş ve hem bunlardan korkma hem de korunma gibi çeşitli inançlara kapılmıştır. İlkel denilen dini inançlarda kötü ruhlardan korunma adetleri yaygındır. Çok tanrıya inanan toplumlarda tabiri caizse ışığın ve karanlığın tanrısı diyebileceğimiz iyilik bahşeden tanrılar ve kötülük üreten tanrılar bulunmaktaydı. Semavi Dinler ise kötü ruh ya da kötülük dileyen tanrılar yerine "Cin" dediğimiz doğaüstü bir varlığın

kötülüklerinden korunma yollarını aramışlardır. Aynı zamanda kötülükten korunma psikolojisi, kötülüğü defetme şeklinde, sağlık bağlamında da tezahür etmiştir. Bynn bir uzantısı şeklinde görebileceğimiz muska ya da tılsımlar dini önderler tarafından kullanıştır. Bu tip uygulamalar dinin bir parçası gibi görülmüştür. Örneğin; Orta Asya toplumlarında şaman din adamları nasıl ki o dönemin ritüellerini dini bir tören şeklinde yönetip, kötü ruhları kovmak için, büyü ve tılsımı kullandıysa bugünde, yine şifacı diyebileceğimiz, din adamları kendi dini inancına göre büyü ve muska tarzı uygulamaları yapmakta, yönetmektedir. Kısacası muska, sadece bir dine ait diyebileceğimiz bir uygulama değildir. İnsanlık tarihi kadar eski ve günümüzde de hala devam eden bir uygulamadır. Bireylerin kem göze karşı korunma yöntemleri arasında nazar boncuğu ve muska kullanma gibi eylemler halen bulunmaktadır. İslam dünyasının neredeyse tamamında, nazar inancı sözlü gelenek aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan, içselleşmiş bir görüştür. Asya Trkle- rinde ve Anadolu'nun çeşitli uluslarında nazar inancına sıklıkla rastlanır. Örneğin, Bulgaristan'ın Gagauz Türkleri, nazarın etkilerinden korunmak için muska taşırlar ve genellikle bu muskalarını gümüş bir hala birlikte takarlar veya kıyafetlerine dikerler. Muskalar genellikle zerlik adı verilen bir materyal içerir. Azerbaycan Türkleri, zerliği kutsal kabul eder ve onu gelinlerin eyizlerine ekler, çocuklarının üzerinde taşır veya evlerine asarlar, böylece nazarın değmemesini sağlarlar. Nazarın etkisinden korunmak için kullanılan nazarlıklar, Anadolu'da en sık başvurulan yöntemdir. Türkiye'de nazar, kurşun dökme ve zerlikle ilgili inanç ve uygulamalar oldukça geniştir. Nazarlıklar, yakalara, omuzlara takılanlardan tutun, boyuna asılanlara, beşiklere asılanlara, gelin bohalarına eklenenlere ve hatta evlere, dkknlara asılanlara kadar geniş bir yelpazede bulunabilir.

Muska, genellikle insanın üzerinde taşıdığı ve kötülükleri, hastalıkları veya büyüyü önlemek için kullanılan bir objedir. Yazıt bilmeyen topluluklarda, kutsal kitaplardan alınan ifadeler, kutsal cümleler, tanrı, peygamber, aziz ve evliya isimleri, büyülü formüller, kâğıt, deri, teneke, bakır, gümüş, altın üzerine yazılıp nazarlık olarak kullanılır. Türkiye'de, bu objelere muska denir ve genellikle üçgen şeklinde olurlar. Muskalar çeşitli sebeplerle yapılır, bunlar arasında ocuk sahibi olma, evlilik, hastalıktan iyileşme, nazarın etkilerinden korunma ve yoksulluktan kurtulma sayılabilir. Anadolu'da okuma, üfleme, bazı ritüelleri uygulama ve çaput bağlama gibi muskalarla paralel uygulamalar bulunmaktadır. Muskaların varlığına ve doğruluğuna yönelik inançlar, küreselleşen dünyada azalmış olsa bile, bu uygulamaları sürdüren topluluklar halen mevcut uygulamalar olarak görülmektedir.

Kaynakça

Yazıt Kaynaklar

- Araz, Rifat (1995). *Harputta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*. Ankara: Atatürk Kùltür Merkezi Yayınları.
- Başol, Serkan (2014). *Hititlerde Büyü ve Büyü Malzemeleri*. Doktora Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Black, Jeremy & Green, Anthony (2003). *Mezopotamya Mitolojisi Sözlüğü Tanrılar İfritler Semboller*. İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Chevalier, Jean & Gheerbrant, Alain (2009). *Dictionnaire des symboles : mythes, rêves, coutumes*. Tahran: Ceyhun Yayınevi.
- Çıblak, Nilgün (2004). "Halk Kùltüründe Nazar, Nazarlık İnanıcı ve Bunlara Bağlı Uygulamalar". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15: 103-125.
- Çığ, Muazzes İlmiye (2012). *Uygarlığın Kökeni Sumerliler II*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Demirci, K. (2006). "Muska". *İslam Ansiklopedisi*, C.31. Ankara: İsam Yayınları, 265-267
- Demren, Özlem (2018). "Türk Kùltüründe Bir Korku Kùltü Olarak Sivas'ta Alkarısı ve Albasması İnanışı". *Antropoloji*, 36: 1-27.
- Eker, Ahmet (2000). *Kayseri ve Çevresinde Nazar İnanç ve Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eliade, Mircea (2013). *Şamanizm: Arkaik Vecd Teknikleri*. Tahran: Din Yayınları.
- İreç, Muammer (2021). "Anadolu'nun Uzak Geçmişinde Büyücülük ve Falcılık". *Arkeo Duvar*, 5: 90-98.
- Muscarella, O. W. (2011). *The Elghth Campaign of Sargon II*. Çev. Samad Elliyoun. Tebriz: Akhtar Yayınevi.
- Öcalan, Fatma Zeynep (2010). *Günümüzde Nazarlık: Formları, Kullanım Alanları ve İşlevleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Örnek, Sedat Veyis (2017). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Polat, İrfan (2020). "Kurşun Dökme Geleneği ve Ateş Kùltü İlişkisi". *Akademik MATBUAT*,4(1): 11-26.
- Tanyu, Hikmet (1992). "Büyü". *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.6. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 503-504.
- Yalçın, Hatice (2011). *Anne Adaylarına Verilen Eğitimin (ASBEP) Gebelik, Doğum, Lohusalık ve Bebek Bakımına İlişkin Fonksiyonel Olmayan Uygulamalara Etkisi (Karaman İli Örneği)*. Doktora Tezi: Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yeşil, Yılmaz (2015). "Muskanın Tarihsel ve İşlevsel Açından Değerlendirilmesi ve Bu Bağlamda Zeyneddin Baba Örnekleme". *Türkbilig*, 30: 49-58.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: “Nazar”. <https://islamansiklopedisi.org.tr/nazar--goz-degmesi> (Erişim: 02.06.2022).
- URL-2: “Muska”. <https://islamansiklopedisi.org.tr/muska> (Erişim: 06.01.2022).
- URL-3: (2022, 06 03). “Bakişın İçindeki Muazzam Gizem Nazar”. <https://www.fikriyat.com/kultur-sanat/2019/08/01/bakisin-icindeki-muazzam-gizem-nazar> (Erişim: 06.03.2022).
- URL-4: “Anadolu’nun Uzak Geçmişinde Bùyùcùlùk ve Falcılık”. <https://www.gazeteduvar.com.tr/anadolunun-uzak-gecmisinde-buyuculuk-ve-falcilik-haber-1560974> (Eriřim: 06.01.2022).
- URL-5: “Bùyùnùn Tarihi ve Sanat Ùzerindeki Etkisi”. <https://arkeopolis.com/buyunun-tarihi-ve-sanat-uzerindeki-etkisi/> (Eriřim: 31.05.2022).
- URL-6: “Mısır Tanrıları: Bes”. http://www.tarihpedia.com/misir_tanrilar_bes/ (Erişim: 23.05.2022).

Çalışmanın yazarı/yazarları “COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İllkeleri” çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu alışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu alışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teřekkùr: Yazar(lar) tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teřekkùr beyanında bulunulmamıştır.

ıkar atışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar atışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu makale Erciyes Ùniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde hazırlanan *Halk Kùltüründe Muskanın Geçmişten Günüümüze Yorumlanış Biçimleri* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışmanın araştırması Veysel Sarı tarafından gerçekleştirilmiş, elde edilen verilerin tasnifi ve değerlendirilmesi Hasan Ali şahin tarafından yapılmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: No statement of support or acknowledgement was made by the author(s) regarding the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author(s) has/have no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author’s Note: This article was produced from a master's thesis entitled *The Ways of Interpretation of Amulets in Folk Culture from Past to Present* prepared at Erciyes University, Institute of Social Sciences.

Author Contributions: The researches of the study was carried out by Veysel Sarı, and the classification and evaluation of the obtained data was made by Hasan Ali şahin.